

Venäjä 0.1

Kuvitus: Nikolai Olejnikov
Taitto: Alexandra Aksenova

Venäjän viimevuotinen perustuslakiuudistus ja siitä seurannut mahdollisuus presidentti **Vladimir Putinin** valtakauden jatkumiselle saattoi kansalaisyhteiskunnan uuteen tilanteeseen. Perustuslakiuudistuksen yhteydessä päätettiin, että istuvan presidentin kaudet nollaantuvat uudistuksen astuessa voimaan, ja Putin voi asettua ehdolle aiemmin laillisena rajana olleen vuoden 2024 jälkeenkin. Tiedotusvälineissä ja kansan keskuudessa tätä käännettä alettiin kutsua tiivistetysti *nollaukseksi*.

Kansalaisyhteiskunta ja riippumattomat toimittajat ovat Venäjällä viime vuosina joutuneet entistä ahtaammalle. Nollauksen myötä niin tutkijat, journalistit, taiteilijat kuin aktivistitkin ovat heränneet uuteen todellisuuteen, jossa toimintamahdollisuuksia ja kansainvälisiä yhteyksiä voidaan rajoitetaan entistä voimakkaammin. Kansainvälistä yhteistyötä hankaloittaa ulkovaltojen agentin leima venäläisille toimijoille, joilla on kansainvälisiä yhteyksiä.

Kuitenkin Venäjällä toimii edelleen lukuisia riippumattomia toimittajia ja joitakin riippumattomia medioita. Meillä on ilo onnitella näistä *Novaja Gazetaa*, jonka päätoimittaja **Dmitri Muratov** sai tänä vuonna Nobelin rauhanpalkinnon. Näiden jäljellä olevien riippumattomien toimijoiden ja toimittajien äänellä on nyt entistä suurempi painoarvo.

Tätä liitettä varten pyysimme kollegoitamme rajan toiselta puolen kertomaan muun muassa siitä, mitä ulkovaltojen media-agentin leima todellisuudessa saajalleen tarkoittaa, miten toimittajayhteisö pyrkii vastaamaan lisääntyvään painostukseen kehittämällä uusia järjestäytymisen muotoja ja mitä Venäjän riippumattomalla musiikkikentällä tapahtuu, millaista on olla kulttuuritoimittajana eräissä viimeisistä riippumattomista medioista. Mielestäni nämä artikkelit, vaikka kertovatkin venäläisen toimittajayhteisön vaikeasta tilanteesta, ovat myös toivoa antavia - ne toimivat kuin välähdyksinä ja todistuksena siitä joukosta ihmisiä, jotka yhä toimivat aktiivisesti vapaan median puolesta. Juuri siksi on tärkeää myös kuulla kokemuksia venäläisen toimittajayhteisön sisästä.

Näinä nollauksen jälkeisinä aikoina on entistä tärkeämpää ylläpitää ja luoda yhteyksiä eri kansalaisyhteiskunnan toimijoiden välille Suomessa ja Venäjällä. Kansainvälisen poliittisen ilmapiiirin tulehtuessa tiivis ja toimiva yhteistyö kansalaisyhteiskunnan tasolla on tärkeä pysyvyttä ylläpitävä tekijä maiden välisissä suhteissa. Yhteiskuntien välinen dialogi voi jatkua toimittajien, tutkijoiden, taiteilijoiden ja aktivistien välisen yhteistyöverkoston kautta, vaikka valtiollisella tasolla kanssakäyminen olisi rajoitettua.

Kerttu Matinpuro

Liite on toteutettu osana Koneen Säätiön tukemaa Venäjä ja Suomi 0.1 -hanketta.

NELJÄ KYSYMYSTÄ NOVAJA GAZETALLE

Kysymyksiin vastasi *Novaja Gazeta* -lehteä julkaisevan yhtiön toimitusjohtaja, toimittaja Aleksei Polukhin.

Onnittelemme koko toimitusta Dimitri Muratovin Nobelin rauhanpalkinnon johdosta! Miten uutinen otettiin teillä toimituksessa vastaan?

– Se oli meille todellinen yllätys! Kun Muratov astui sen jälkeen toimitukseen, katselimme hänet kuohuviinillä.

Vaikuttaako palkinnon saanti lehden tulevaisuuteen? Miten palkintoon suhtauduttiin valtion tasolla?

– Presidentti onniteli virallisesti Muratovia. En usko, että palkinto antaa meille varsinaista suojaa, mutta siitä huolimatta emme tosiaan aio muuttaa toimintuksellisen politiikkaamme.

Nyt voi jo mahdollisesti tehdä jotain johtopäätöksiä siitä, millainen vuosi tämä on ollut Novaja Gazeta näkökulmasta? Entä miltä Novajan tulevaisuus näyttää?

– Novajalle tämä on ollut hyvä vuosi. Me aiomme kehittää uusia projekteja uuden teknologian, tieteen ja kulttuuri saralla, säilyttäen kuitenkin fokuksen tutkivissa artikkeleissa ja ihmisoikeuksien puolustamisessa.

Olisi kiinnostavaa kuulla, millaisia tendenssejä Novaja Gazeta lukijamäärissä on ollut viime aikoina?

– Yhden numeron painosmäärä on noin 10 000 – 22 000 kappaletta ja määrä on lakannut pienenemästä. Nettisivuillamme on noin kahdeksan miljoonaa lukijaa kuukaudessa ja yleisömäärä siellä kasvaa. Lisäksi meillä on 12 000 osallistujaa, eli niitä, jotka lahjoittavat rahaa lehden toiminnalle.

Piirroksat: **Nikolai Oleinikov**, joka lahjoittaa palkkionsa kaksi vuotta kotiaarestissa olleen **Julia Tsvetkovan** asianajajille. Feministisiä piirroksia julkaisutta Tsvetkovaa syytetään väärin perustein pornografisen materiaalin tuottamisesta ja levittämistä.

ULKOVALTOJEN MEDIA

Venäjän ulkoministeriön ylläpitämällä ulkovaltojen media-agenttien listalla on kaiken kaikkiaan 99 tahoa (29.11.2021). Listalla on sekä suuria mediataloja, kuten Radio Svoboda, Meduza ja Dožd että kansainvälisiä tutkivan journalismin projekteja, kuten Belingcat, mutta myös pienempiä julkaisuja, kuten esimerkiksi Faktograf ja yksittäisiä toimittajia ja aktivisteja.

Ensimmäiset ulkovaltojen media-agentit nimettiin vuoden 2017 lopussa, mutta vuoden 2020 lopussa listalla oli vain 11 organisaatiota. Viime aikoina lista pitenee lähes viikoittain, yleensä perjantaisin. Vuosi sitten, uuden vuoden aattona 2021 listalle ilmestyivät ensimmäiset viisi yksityishenkilöä. Tätä on vaikea selittää: ihmis-media-agentti on samanaikaisesti sekä yksityishenkilö (ei välttämättä toimittaja) että oikeushenkilö eli media ja kaiken kukkuraksi vielä ”ulkovaltojen agentti”.

Venäjän oikeusministeriön mukaan tällainen on henkilö, joka levittää yhteiskunnallisesti merkittävää tietoa ulkovaltojen tai ulkomaisen organisaation intressien mukaisesti. Tälle ulkovaltojen media-agenttien listalle voi joutua kuka tahansa, joka esimerkiksi kirjoittaa lehtijutun tai julkaisee postauksen Facebookissa ja saa rahaa ulkomailta. Ulkomailta saatu raha voi tarkoittaa vaikka syntymäpäivän kunniaksi saatua tilisiirtoa sukulaisilta.

Tämänhetkisellä ulkovaltojen media-agenttien listalla on jo 63 yksityishenkilöä. He eivät ole ainoastaan toimittajia, vaan myös aktivisteja, ihmisoikeusasioita ajavia henkilöitä ja asianajajia. Venäjällä monet ovat varmoja siitä, että ulkovaltojen agentin status on yksi lisäkeinot valtion taholta pyrkii vaientamaan kyseiset henkilöt. Mutta miten tämä langettu agentti-status todella vaikuttaa heidän elämäänsä?

”HALUAISIN OLLA VARMA SIITÄ, ETTÄ MEITÄ EI LAITETA VANKILAAN ARTIKKELEIDEMME TAKIA.”

Ljudmila Savitskaja oli yksi viidestä ensimmäisestä ulkovaltojen media-agentiksi julistetuista henkilöistä. Ljudmila on pihkovalainen freelancer-toimittaja, joka kirjoittaa artikkeleita ja valokuvaa moneen eri venäläiseen ja länsimaiseen mediaan. Tai oikeammin sanottuna kirjoitti ja valokuvasi. Koska nykyään monet mediat eivät enää ole valmiita tekemään yhteistyötä ulkovaltojen agentin kanssa. Yksi syy siihen on se, että kaikki hänen tuottamansa materiaali on merkittävä seuraavalla tekstillä:

”KYSEISEN KIRJOITUKSEN (MATERIAALIN) ON TEHNYT JA/TAI LEVITTÄNYT ULKOMAINEN TIEDOTUSVÄLINE, JOKA TOTEUTTAA ULKOVALTOJEN AGENTIN TEHTÄVÄÄ JA/TAI VENÄLÄINEN OIKEUSHENKILÖ, JOKA TOTEUTTAA ULKOVALTOJEN AGENTIN TEHTÄVÄÄ”.

Nimenomaan näin – suurella piste-koolla isoin kirjaimin tekstin alussa.

– Ne mediat, jotka eivät enää halua julkaista artikkeleitamme, käytännössä tukevat nykyistä valtiovaltaa, joka haluaa, että me lakkaisimme kirjoittamasta, sanoo Savitskaja.

Tuntemuksiaan uutta statustaan kohtaan hän kuvailee yksiselitteisesti ”raivona, joka johtuu epäoikeudenmukaisuudesta”. Hän ei ole juurikaan julkaissut poliittisia tekstejä, mutta joka ikinen hänen julkaisemansa teksti on tämänhetkisille valtaapitäville kuin luv kurkussa. Savitskajan teksteissä näkyy heijastus venäläisen syrjäseudun vaikeasta, epäoikeudenmukaisesta ja köyhästä elämästä. Hänen artikkeleidensa päähenkilöt ovat orpolapsia, sääliäntävän pientä eläkettä saavia vanhukia, mätien lattioiden läpi tipahtaneita postinkantajia ja sotasairaalan sairaanhoitajia, joille ei ole maksettu luvattuja koronalisia.

– En ole ulkovaltojen agentti, vaan kaikista köyhimpien ja puolustuskyvyttömimpien venäläisten agentti, sanoo Savitskaja.

Valtio on vienyt häneltä työn lisäksi myös henkilökohtaisen elämän. Joka kolmas kuukausi hänen, kuten muidenkin ulkovaltojen media-agentiksi julistettujen henkilöiden, tulee toimittaa Venäjän oikeusministeriöön selvitys menoistaan ja tuloistaan. Savitskaja kutsuu näitä selvityksiä itse tehdyiksi ilmiannoiksi. Niissä täytyy selvittää, missä ulkovaltojen agentti käy, minne matkustaa, millaisiin tapahtumiin osallistuu, mitä tilaa internet-kaupoista ja millaisia lääkkeitä ostaa apteekista.

– Kaiken lisäksi minulla on erityisiä, syntymästä asti olleita sairauksia, enkä haluaisi, että ne, jotka lukevat minun selvityksiäni, juorilevat niistä.

Taloudellinen vapaus on myös viety. Pankkitilit voidaan sulkea hetkenä minä hyvänsä. Siksi esimerkiksi lainan ottaminen ja säästäminen pankkitileille pelottaa.

– Jos siirrän tililtäni rahaa miehelleni, hänestäkin tulee ulkomainen agentti. Hän on kunnanvaltuutettu, ja hänellä on jo oma virallinen status ”henkilönä, joka on tekemisissä ulkomaisen agentin kanssa”. Tämä on melkein kuin Neuvostoliitossa – ”kansanvihollisen perheenjäsen”, Savitskaja kertoo.

Ulkovaltojen agentin kirjanpidollisista vaatimuksista johtuen Savitskajalla, joka pitää erityisesti aikaa vaativien reportaasien kirjoittamisesta, ei ole enää mahdollisuutta työskennellä yhtä intensiivisesti kuin ennen. Joskus häneltä menee useampi päivä kaikkien ulkoministeriön selvitykseen tarvittavien dokumenttien keräämiseen. Hänen käytintilistallaan on eläkerahasto, sosiaalivakuutusrahasto, verohallinto ja pankit.

– Se on uskomaton byrokraattinen helvetti. Siihen on mahdotonta tottua, Savitskaja kertoo.

Venäläisistä syrjäseuduista kirjoittavalle toimittajalle agentin status haittaa

–AGENTIT

”Oikeudenmukaisuus ei tunne parasta ennen -päiväystä, siihen täytyy jatkuvasti pyrkiä.”

myös tavallista kanssakäymistä haastattel-tavien kanssa. Ihmiset usein kieltäytyvät puhumasta ulkovaltojen agentin kanssa, kun kuulevat toimittajan nimen.

– Se on nöyryyttävää, sanoo Savitskaja.

Savitskaja ei osaa vielä sanoa, kuinka tilanteen voisi muuttaa. Yksi vaihtoehtoista, johon jo moni ulkovaltojen media-agentiksi julistettu henkilö on tarttunut, on muutto pois koko maasta. Mutta se vaihtoehto ei sovi kaikille.

– Haluaisin olla varma siitä, että meitä ei laiteta vankilaan artikkelimme takia, mutta pelkään, että kukaan ei voi luottaa sellaista. Jos minua vastaan nostettaisiin huomenna oikeusjuttu, yrittäisin lähteä. Ei olisi muuta vaihtoehtoa. En näe itseäni poliittisena vankina Venäjällä.

”LUULEN, ETTÄ ENNEMMIN TAI MYÖHEMMIN KAIKKIEN MEIDÄN TÄYTYY EVAKUOITUA.”

Olga Tšurakovasta tuli 25. rivi ulkovaltojen media-agenttien listalle kesällä 2021. Hän oli listan kymmenes yksityishenkilö. Uuden statuksen johdosta hän menetti myös työnsä, sillä tutkivaan journalismiin keskittyvä, internetissä toimiva media Proekt, jossa Olga oli toisissa, julistettiin samana päivänä ”ei-toivotuksi” organisaatioksi (eli käytännöksi Venäjällä kielletyksi organisaatioksi), jonka kanssa yhteistyötä tekeviä Venäjän kansalaisia uhkaa rikosoikeudellinen vastuu. Proektin toimitus suljettiin ja työntekijöiden oli tehtävä valinta, joko jäädä Venäjälle ja etsiä uusi työpaikka tai muuttaa ulkomaille.

– Ensin täytyy hyväksyä se, että sinut luetaan käytännössä ekstreemiseksi ja sinun organisaatiosi on kielletty. Sen jälkeen johtoporras sanoo sinulle, että jos haluat jatkaa töitä toimittajana, sinun täytyy kerätä saman tien tavarasi ja lähteä pois Venäjältä, Olga kertoo.

Muutto pois Venäjältä ja toimittajan töiden jatkaminen Proektin toimituskollektiivin kanssa uuden Agenstvo-nimen alla olisi Olgan mukaan tarkoittanut ”lippua ilman paluuta”. Venäjälle paluusta ei olisi voinut haaveillakaan moneen vuoteen.

– Minä en pystynyt siihen. Minulla asuu täällä paljon läheisiä ja haluan, että

minulla on mahdollisuus tavata heitä, Tšurakova sanoo.

Olga myöntää, että haluaisi opiskelmaan ulkomaille, mutta pandemian aikana monet opiskelijavaihto-ohjelmat ovat olleet jäissä, eikä hänen ole onnistunut vielä löytää mitään sopivaa vaihtoehtoa.

– Tilanne Venäjällä vain pahenee. Uskon, että ennemmin tai myöhemmin meidän kaikkien täytyy evakuoitua. Mutta en halua lähteä ainiaaksi.

Ulkovaltojen media-agentin statuksen saamisen jälkeen Olga teki jonkin aikaa pätkätöitä. Sen jälkeen hän alkoi yhdessä ystävänsä **Sonja Groismanin** kanssa (joka myös julistettiin ulkovaltojen agentiksi) äänittää podcastia nimeltä ”Hei, sinä ulkovaltojen agentti”. Podcastissa toimittajat kertovat elämästään ulkovaltojen agenttina. Kerrottavaa löytyy muun muassa siitä, kuinka he nostivat kanteen oikeusministeriötä vastaan, kuinka laativat tuolle taholle vuotuisia selvityksiä sekä siitä, mihin maihin ja miksi venäläiset toimittajat muuttavat pois maasta vuonna 2021.

– Se on sekä informatiivinen tuote että terapiamuoto. Kerrot vain siitä, mitä elämässäsä nykyään tapahtuu, Tšurakova selittää.

Kuten Ljudmila Savitskajaakin, myös Olga rasittaa koko tilanteessa eniten byrokraattisten selvitysten tekeminen, johon menee paljon aikaa ja energiaa, myös henkistä. Ensimmäisen selvityksen tekemisessä hänellä meni viikko ja siinä oli paljon virheitä. Tällä hetkellä oikeusministeriö antaa korjata virheet ilman sakkoja, hän kertoo. Mutta tulevaisuudessa virheiden tekemisestä voi seurata rikosoikeudellinen vastuu ja sakkoja.

– Ennen vuotta täytyttyä laatia taas uusi selvitys. Jo ajatus siitä saa voimaan pahoin. Ulkovaltojen agenttina oleminen vie paljon aikaa ja voimia. Tunnen olevani jatkuvasti väsynyt.

Sekä Olga että Ljudmila puhuvat siitä, että kaikki ulkovaltojen agentiksi julistettut henkilöt, erityisesti he, jotka ovat jääneet Venäjälle, tarvitsevat apua ja tukea. Ennen kaikkea materiaalista. Kaikki tarvitsevat töitä ja jonkinlaista taloudellista tukea. Ljudmila vetoaa medioihin, jotta nämä eivät lakkaisi tekemästä yhteistyötä ulkovaltojen agenteiksi julistettujen toimittajien kanssa. Olga miettii, mistä

voisi hakea apurahaa podcastinsa laajentamiseen, mutta ei tiedä vielä, mistä sellaista voisi hakea.

Molemmat puhuvat myös juridisen tuen tärkeydestä. Joka kerta, kun puheeksi tulee ulkovaltojen agenttien tarvitsema juridinen tuki, nousee keskustelussa esiin organisaatio nimeltään *Median oikeuksia puolustava keskus* (Tsentr zaštity prav SMI). Keskus tukee ulkovaltojen media-agenttien listalle joutuneita toimittajia. Ja mikä tärkeintä – tuki on ilmaista, sillä suurella osalla listalle joutuneita ei ole varaa maksaa asianajajien palveluista.

– *Median oikeuksia puolustava keskus* on meidän pelastuksemme. Heidän apunsa on korvaamatonta, he ovat koko ajan tukenamme. He puolustavat meitä ja vievät asioitamme eteenpäin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelle, Olga Tšurakova kertoo.

”EMME OLE SAANEET MINKÄÄNLAISTA TODELLISTA TUKEA KANSAINVÄLISELTÄ YHTEISÖLTÄ.”

Median oikeuksia puolustava keskus joutui jo vuonna 2015 eräälle toiselle listalle, nimittäin ulkovaltojen agentin tehtäviä toteuttavien voittoja tavoittelemattomien yhteisöjen listalle. Tuon listan idea ja merkitys on sama, kuin ulkovaltojen media-agenttien listalla – pyrkiä mahdollisimman paljon vaikeuttamaan riippumattomien voittoja tavoittelemattomien yhteisöjen ja järjestöjen toimintaa. Jopa sulkemaan ne. Median oikeuksia puolustava keskus on kuitenkin jatkanut toimintaansa myös listalle joutumisen jälkeen.

Tänä vuonna lokakuun 8. päivänä, keskuksen johtaja, Venäjän johtava media-asioiden juristi **Galina Arapova** joutui itsekin ulkovaltojen media-agenttien listalle, numerolla 81. Galina myöntää olevansa todella väsynyt ja koko ulkovaltojen agenttilakia koskeva keskustelu oksettaa häntä.

– Me annamme monelle juridista apua ja psykologista tukea, mutta minulla ei ole koskaan aikaa huolehtia itsestäni. Suunnitelmani uuden vuoden lomapäivien ratoksi: kirjoittaa oma ulkovaltojen media-agenteilta vaadittava raporttini oikeusministeriölle ja avustaa 60 muuta toimittajaa, joiden täytyy tehdä vastaava raportti, Arapova kertoo.

Galina edustaa oikeussaleissa päämiehiään ja kertoo asioiden laidasta myös ulkomaiselle yleisölle. Hän myöntää, että tosiasiallista tukea lännestä ei vielä ole tullut, vaikka puheissa vaikuttaa siltä, että Venäjän sananvapauteen ja toimittajien oikeuksiin liittyvän tilanteen vaikeus ja vaarallisuus kyllä ymmärretään. Julkiset avunpyynnöt ja avoimet kirjelmät Venäjältä länsivalloille eivät Arapovan mielestä ole mahdollisia.

– Kansainvälinen yhteisö kuuntelee meitä ja seuraa Venäjän tapahtumia ja sanoo: ”Oi, mitä sikailua!” Mutta siitä huolimatta minkäänlaista todellista apua emme ole saaneet, Arapova selittää.

Venäjällä nousi skandaali, kun suuriakin medioita joutui ulkovaltojen media-agenttien listalle. Silloin alettiin puhua mahdollisista muutosehdotuksista ulkovaltojen agentteja koskevaan lainsäädäntöön. Yksi muutosehdotus on, että listalle voisi lisätä tahoja ainoastaan oikeuskäsittelyn kautta, eikä vain oikeusministeriön määräyksellä, eikä silloinkaan heti, vaan yhden varoituksen jälkeen. On myös ehdotettu, ettei ulkomaiseksi rahoitukseksi laskettaisi yksittäisiä palkkoita, vaan ainoastaan vakituinen rahoitus.

Galina Arapova kuitenkin pitää näitä korjauksia kosmeettisina. Ensinnäkin, Venäjällä ei ole uskottavaa oikeusjärjestelmää, vaan niin sanottu ”puhelin-oikeus”. Päätöksiä ei tehdä oikeussalissa vaan ne tekee henkilö, joka ylhäältä käsin soittaa tuomarille. Toisekseen Arapovan mukaan nämä ehdotetut korjaukset eivät muuta sitä tosiasiaa, että ulkovaltojen agentteja koskeva laki käytännössä julistaa kielletyksi toiminnaksi kansainvälisen yhteistyön, joka ei ole Venäjällä virallisesti kiellettyä. Toisin sanoen laki ulkovaltojen agenteista on ristiriidassa muiden lakien ja perustuslain kanssa.

– Näitä lakeja on mahdoton muuttaa, ne täytyy kumota kokonaan, koska ne luovat pohjaa systemaattiselle diskriminaatiolle niitä ihmisiä kohtaan, jotka tekevät täysin laillisia asioita, Arapova selittää.

Arapovan mukaan tämä voidaan todistaa vain Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa. Mutta joka tapauksessa juristina hän on sitä mieltä, että tänä päivänä ei saa olla hiljaa: täytyy taistella epäoikeudenmukaisuutta vastaan, valittaa, ilmaista erimielisyytensä. Täytyy nostaa kanne Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen ja tuoda tämä systemaattinen ongelma esiin kansainvälisen tuomioistuimen tasolla todistaen, että Venäjä ei toteuta kansainvälisiä sitoumuksiaan omia kansalaisiaan kohtaan. Vain sitä kautta on mahdollista toivoa ulkovaltojen agentin statuksen poistamista.

– Valitettavasti tähän menee monta vuotta. Mutta oikeudenmukaisuus ei tunne parasta ennen -päiväystä, siihen täytyy jatkuvasti pyrkiä, sanoo Galina Arapova.

Anna Jarovaja, Suomessa asuva venäläinen toimittaja.

SOFIA RUSOVA: TÄNÄ PÄIVÄNÄ TOIMITTAJANA OLEMINEN VENÄJÄLLÄ TARKOITTAÄ ITSENSÄ ALTISTAMISTA PÄIVITTÄISELLE UHALLE.

Isoisäni oli udmurtti. Hän harjoitti maataloutta ja tutki oman seutunsa historiaa. Neuvostoliiton aikaan hän oli töissä *Udmurtian pravda* -lehdessä sekä paikallis-televisiossa, jossa toimi juontajana udmurtin kielisessä ohjelmassa. Hän kuoli minun ollessani vasta 11 vuotias ja muistan hyvin vähän hänen työstään toimittajana. Muistan, että hän katsoi aina uutisia ja seurasi tarkasti, mitä maassa tapahtuu. Hän oli rauhallinen ja lempeä ihminen. En tiedä johtuuko se hänestä, mutta minäkin katsoin lapsena paljon televisiosta ja kuuntelin radiota.

Jo kouluaikoina tein eräälle televisio-kanavalle muutamia keikkoja. Sitten huomasin, että yksi radiokanava hakee juontajaa. Työhaastatteluun oli niin pitkä jono, että ihmiset odottivat ulkona asti. Onnekseni minut valittiin ja heti 11. luokan jälkeen aloin työskennellä radiossa, ensin viihdeohjelmien parissa, mutta myöhemmin aloin kiinnostua yhteiskunnallisista aiheista ja politiikasta. Työskentelin Udmurtiassa radiossa yhteensä seitsemän vuotta, mm. Eho Moskvyn paikalliskannavalla sekä Minun Udmurtia -kanavalla.

Radiotyön ohessa aloin kirjoittaa *Päivä*-nimiseen paikallislehteen vakavammista ja yhteiskunnallisemmista aiheista. Siihen aikaan kyseinen lehti oli ainoa riippumaton paikallislehti, joka uskalsi kritisoida valtaapitäviä ja nostaa esiin alueen polttavia aiheita. Tuo lehti oli paikallisen protestiliikkeen työssä.

Muistan, kun juhlin 25-vuotis syntymäpäivääni toimituksessa yhdessä päätoimittajan ja muutaman kollegani kanssa, jotka ovat minulle edelleen tärkeitä ystäviä. Meillä oli tuolloin pullo Finlandia-vodkaa ja suklaalevy. Nyt ajattelen, että se oli varmaan elämäni paras syntymäpäivä. Ympärilläni oli ihmisiä, joiden kanssa jaoin samaa ajatusmaailmaa ja minusta tuntui, että edessä on paljon kaikkea kiinnostavaa ja että maassamme tulee pian tapahtumaan suuria poliittisia muutoksia.

ITSENÄISET MEDIAT VAIENNETTIIN UDMURTIASSA

Vielä 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa Udmurtiassa toimi muutama yksityinen televisiokanava, muutama erillinen radiokanava ja pari lehteä. Tänä päivänä on jäljellä enää valtion monopoli, joka kattaa kaikki mediat. Vain viihdeteollisuus jatkaa kasvuaan, mutta sekin täysin ymmärtäen mitä saa tehdä ja mitä ei. Rakastan Udmurtiaa ja palaisin sinne mielelläni työskentelemään paikallislehdessä jos se olisi mahdollista. Mutta valitettavasti tämän päivän poliittisessa kontekstissa, jossa median toimintaan puututaan joka suunnalta, niin valtion tiedotusosastolta kuin FSB:stäkin käsin, se ei ole mahdollista.

Kun olin töissä radiouutisissa, kannan johdolle soitettiin ja kerrottiin mistä aiheista saa puhua ja mistä ei. Jo sil-

Sofia Rusova kesällä 2021 Udmurtiassa

loin 2009–2010 oli käytännössä kielto uutisoida mitään protestiliikhehdinnästä. Se äityi välillä ihan absurdiksi. Vedin kerran suoraa lähetystä Minun Udmurtia -radiokanavalla, vieraanani tasavallan kulttuuriministeri. Otin lähetykseen suoria soittoja kuulijoilta. Yksi soittajista oli kotoisin eräästä kylästä ja kysyi, milloin paikallinen kulttuuritalo, joka oli pitkään ollut huonossa kunnossa, remontoitaa. Ministeri raivostui tästä ja lähetysten jälkeen valitti minusta radiokanavan johdolle.

Samantapaisia tarinoita on paljon. Niitä alkoi tulla lisää ja lisää, ja se painosti minua. Joka kerran jälkeen ymmärsin paremmin, että minun täytyy lähteä. Tietenkään sellaista ei sattunut joka päivä, vaan oli myös paljon hyvää. Mutta kun minut nimettiin radiolähetysten johtajaksi, oli minun pakko tehdä päätös – hyväksyä säännöt tai lähteä. Lopulta päätin lähteä. *Novaja Gazeta* -lehti kirjoitti minusta tuolloin jutun, joka vain vaikeutti entisestään tilannettani.

Lopulta sain täydellisen kiellon harjoittaa ammattiani ja päätin muuttaa Moskovaan. Toimittajat, jotka työskentelevät radiossa tietävät, miten ikävältä tuntuu jättää radiotyö taakseen. Tuosta ajasta on nyt kulunut jo monta vuotta, mutta näen edelleen unia radiolähetyksistä.

Se oli todella raskasta ja vaikeaa aikaa minulle. En tiennyt miten elää siitä

eteenpäin. Haluan silti sanoa, että toivottan kollegoilleni kaikkea hyvää ja toivon, että he yrittävät kaikkensa voidakseen toimia niissä olosuhteissa, jotka on annettu, eivätkä myy periaatteitaan.

UUSI AMMATTILIITTO PUOLUSTAA VAINOTTUJA JOURNALISTEJA

Liityin Toimittajien ja media-alan työntekijöiden ammattiliittoon (*Profsojuz žurnalistov i rabotnikov SMD*) vuonna 2018, kun aloin aktiivisesti kirjoittaa freelancerina eri lehtiin. Freelancer-toimittajia on Venäjällä nyt todella paljon ja he ovat todella haavoittuvassa asemassa. Erityisesti sellaisten paikallislehtien määrä on vähentynyt, joissa ei ole sensuuria ja joiden kanssa on mielekästä tehdä yhteistyötä. Jotkin toimitukset haluavat pitää pitkäaikaisetkin toimittajat vakituisten palkkalistojen ulkopuolella. Osa toimituksista päättää itse ryhtyä freelanceriksi, koska eivät halua jättää kirjoittamista kokonaan, mutta etsivät toimeentuloa myös muilta aloilta.

Toimittajan ammattia voi tuskin sanoa kunniakkaaksi, vakaaksi, hyvätuloiseksi ja niin edelleen. Tänä päivänä toimittajana olemisen Venäjällä tarkoittaa itsensä altistamista päivittäiselle uhalle.

Toimittajien ja media-alan työntekijöiden ammattiliitto syntyi toimitajayhteisön reaktiona Tsetsenian ja

Ingushetian rajalla maaliskuussa 2016 tapahtuneeseen iskuun. Kasvonsa peittäneet henkilöt pysäyttivät toimittajia ja Kidutuksen vastaisen komitean kansalaisoikeusaktivisteja kuljettavan linja-auton, hakkasivat kuskin ja matkustajat, sytyttivät auton tuleen ja varastivat kaikki matkatavarat. Hyökkäyksessä haavoittui venäläisiä ja ulkomaisia toimittajia. Osa heistä sai vakavia fyysisiä vammoja, puhumattakaan psyykkisistä traumaista ja posttraumaattisesta oireista. Tapahtuma sai aikaan paljon närkästystä ja ihmiset ilmaisivat halunsa yhdistyä puolustaakseen oikeuksiaan.

Venäjällä toimittajat joutuvat puolustautumaan monien tahojen hyökkäyksiä vastaan: valtion, poliisivoimien, virkamiesten ja sellaisten suuryritysten, kuten Rosneftin, joka tykkää haastaa toimittajia oikeuteen ja esittää heille miljoonien korvausvaatimuksia. Tällä hetkellä ammattiliittoon kuuluu noin 600 jäsentä.

Venäjällä on ammattiliittojen toimintaa säätelevä laki, jonka puitteissa toimittajien ja media-alan työntekijöiden ammattiliitto toimii. Venäjällä on myös toinen journalistien ammattiliitto, Venäjän toimittajien liitto (*Sojuz žurnalistov Rossii*), joka on yksi vanhimmista liitoista ja sillä on omat paikallisosastonsa. Kerroin yksinkertaisen esimerkin tämän liiton toimintaan liittyen. Udmurtiassa tätä ”toimittajien liittoa” johti pitkään eräs

naishenkilö, joka ei reagoinut millään lailla painostukseen ja uhkailuun, jota toimittajat kokivat. Kaiken kukkuraksi hänen tyttärensä oli töissä paikallishallituksessa ja sensuroi monen lehden työtä.

Olen vakuuttunut siitä, että puolustukseen oikeuksia voi ja täytyykin tehdä yhteistyötä valtaapitävien tahojen kanssa, mutta toimittajien yhteisen liiton tarkoituksena ei voi olla näiden tahojen intressien toteuttaminen. Media on oma instituutiossa, ja mitä enemmän se menettää itsenäisyytään, sitä vähemmän yhteiskunta siihen luottaa. Ja tämä on äärimmäisen tärkeää! Olen sitä mieltä, että meidän, toimittajien, tulee työskennellä yhteiskunnallisten muutosten ja edistysen saavuttamiseksi sekä kansalaisten intressien puolustamiseksi.

VENÄJÄLLÄ EI VALITETTAVASTI OLE PITKÄLLISIÄ TRADITIOITA AMMATTIYHDISTYSLIIKKEEN KAMPPAILUISTA.

Vanhemmat kollegamme, joiden kanssa juttelemme, yhdistävät ammattiyhdistysliikkeen neuvostobyrokratiaan ja ilmaisten lomakotimatkojen jakoon liikkeen ”oikeanlaisille” jäsenille. Aloittelevat toimittajat eivät useimmiten ole koskaan törmänneet ammattiyhdistystoimintaan eivätkä ymmärrä, miten ne toimivat ja mihin ne voivat vaikuttaa. Tämän takia käymme keskustelua erilaisia poliittisia näkemyksiä omaavien toimittajien kanssa, järjestämme tapaamisia, zoom-konferensseja ja erilaisiin teemoihin liittyviä tapahtumia.

Levada-tutkimuskeskuksen (joka on Venäjällä julistettu ulkomaiseksi agentiksi) ja meidän ammattiliittomme yhdessä tekemän tutkimuksen mukaan riippumattomien medioiden toimittajat pitävät suurimpina ongelmia suoraa sensuuria suurimmassa osassa venäläisiä medioita, puuttumisen toimituksellisiin linjoihin, pienen palkan ja riittämättömän rahoituksen, sekä erilaisen painostuksen, jota toimittajat kohtaavat työssään.

Tätä tietoa hyödyntäen kerromme ammattiyhdistysliikkeen välttämättömyydestä kohta kohdalta: mitä tehdä, jos työntekijän oikeudet eivät toteudu tai jos toimituksenne halutaan hajottaa tai olette joutuneet vaikeaan elämäntilanteeseen, työskentelyänne häiritään, teidät julistettiin ulkomaiseksi agentiksi tai teitä vastaan nostetaan rikossyyte.

Toimittajien ja media-alan työntekijöiden ammattiliittoon kuuluu jäsenmaksu, mutta venäläiset toimittajat ovat niin varattomia, että kaikki eivät pysty maksamaan jäsenmaksua. Ne pienet rahsummat, jotka keräämme, käytämme tilavuokraan, juridiseen apuun ja järjestön tuottamiin julkaisuihin. Kukaan ei ole koskaan saanut ammattiliitolta palkkaa. Ylläpidämme liiton nettisivuja ja järjestämme tapahtumia maksaan kulut omasta pusistamme. Lisääntyneen painostuksen ja

”ulkomaisen agentin” leiman uhan takia liitolle on nyt riskialtista ottaa vastaan rahoitusta ulkomailta.

Epäoikeudenmukaisten syytteiden nostaminen toimittajia vastaan ei ole koskaan ollut kovin harvinaista, mutta viime aikoina valtaapitävien syytearsenaali on laajentunut entisestään. Kun ennen toimittajia teljettiin vankilaan ”kiristyksestä” tai ”huumeiden hallussapidosta”, niin tänä päivänä voidaan vangita ”terrorisista” tai ”valtionpetoksesta”. Yhäuseampi toimittaja joutuu nykyään ulkovaltojen media-agenttien listalle, ja vielä voi koittaa sekinhetki, jolloin toimittajia vangitaan, että he rikkovat ulkovaltojen agentteja koskevaa lainsäädäntöä.

TYÖSKENTELY AIDON JOURNALISMIN PARISSA ON NYKY-VENÄJÄLLÄ SANKARILLISTA TOIMINTAA.

Niin ei pitäisi olla. Siksi on tärkeä puhua ääneen epäoikeudenmukaisista tapauksista, eikä antaa turvallisuusjoukkojen tekaista perättömiä oikeusjuttuja toimittajia vastaan ilman minkäänlaista vastustusta tai torjuntaa. Muutoin tätä sorron aikakautta tulee olemaan vaikea pysäyttää. Jotta voimme puolustautua, meidän täytyy yhdistää voimamme.

Ammattiliitto osallistui aktiivisesti pidätettyjen kollegoidemme, kuten **Svetlana Prokopeva, Ivan Golunov, Abdulmumin Gadzievin, Ali Feruzan, Ivan Safronovin** puolustamiseen. Osa tapauksista ovat vielä ratkaisematta, mutta

emme koskaan voi sanoa yrittäneemme turhaan, vaikka lopputulos ei olisikaan yhtä onnekas kuin esimerkiksi kampanjoissa Golunovin tai Feruzan puolesta. Taistelu tuo kyllä hedelmää, vaikka tuloksia täytyy joskus odottaa pitkään.

Meidän täytyy tukea ja nostaa esiin myös heitä, jotka ovat jo joutuneet telkien taa kyhättyiden oikeusjuttujen takia, kuten esimerkiksi toimittaja **Aleksandr Valov**in tapauksessa. Liitto tarjoaa hänelle juridista apua. (Toim huom. Toimittaja Aleksandr Valov sai syytteen suurella rahasummalla kiristamisestä ja kuuden vuoden vankeustuomion. Valov on riippumattoman ja kriittisen ”BlogSotši” nimisen internet julkaisun ja alustan perustaja. BlogSotši -alustalla julkaistiin artikkeleita mm. korruptiosta, Sotšin olympialaisten seurauksia ja kirisoitiin jalkapallon MM-kisojen järjestämistä Sotšissa.)

Tapauksissa, joissa toimittajien oikeuksia rikotaan vakavasti, ammattiliitto, osana Euroopan toimittajien federaatiota (European Federation of Journalists, EFJ), kääntyy kansainvälisen solidaarisen yhteisön puoleen. Euroopan neuvoston yhdessä toimittajajärjestöjen kanssa ylläpitämällä journalistien turvallisuuten keskeytyvällä nettisivulla julkaistiin Venäjälle toimitetut viesti, joissa ilmaistiin huoli viimeaikaisissa mielenosoituksissa kiinni otettujen toimittajien (*Novaja Gazeta*n toimittaja **Elena Milašina**, toimittaja **Aleksandra Pitšugina**, Habarovskista kotoisin oleva bloggaaja **Sergei Plotnikov**,

Svetlana Prokopeva, Pavel Zelenski ja muut) puolesta. Tämä auttaa saamaan näille tapauksille kansainvälistä huomiota ja on osa diplomaattista painostusta Venäjän valtionhallintoa kohtaan.

Vuonna 2018 järjestimme kampanjan niiden toimittajakollegoiden puolesta, jotka joutuivat kansanedustaja **Leonid Slutskiin** toimittajia kohtaan kohdistaman seksuaalisen häirinnän kohteiksi. Ja vaikka Slutskii säilyttikin lopulta kansanedustajapaikkansa, hänen poliittinen maineensa kansainvälisellä tasolla ei tule koskaan olemaan entisensä. Ammattiliitto ei ole vain palvelu ja lääke kaikkiin huoliin, vaan se on toimittajakollektiivien käsissä oleva apuväline, joka toimii niin toimitusten sisäisissä tapauksissa, kuin myös alueellisesti ja koko maan tasolla sekä kansainvälisesti.

Lyhyesti sanottuna järjestäytyminen, mobilisoituminen ja voimien yhdistäminen voivat auttaa meitä turvaamaan sekä yksittäisten toimittajien ja kokonaisten medioiden että koko ammatin oikeuksien toteutumista.

Kirjoittaja on 35-vuotias Udmurtiasta Iževskin kaupungista kotoisin oleva freelancer-toimittaja. Hän asuu ja työskentelee tällä hetkellä Moskovassa.

Toimittajien ja media-alan työntekijöiden ammattiliiton jäseniä antifasisisessä mielenosoituksessa Moskovassa tammikuussa 2020. Kylteissä lukee ”Eroon sensuurista! Vaadimme vapautta puhua neonatsismin, muukalaisvihan, terrorismin ja huumeiden käytön syistä.” Sofia Rusovalla kyltti ”Vapaus toimittajille ja aktivisteille!”. ”Sananvapaudella vihaa vastaan”. ”Stas Markelov (2009), Nastja Baburova (2009), Dima Tsilikin (2016). Äärioikeiston käsien kautta kuolleet toimittajat. Emme unohda emmekä anna anteeksi!”

SHOWBISNES VALTIOVALLAN SYYNISSÄ

Muusikoihin kohdistuva poliittinen painostus Venäjällä Novaja Gazeta -lehden musiikkitoimittajan silmin.

Kaikista Venäjän valtion viimeaikaisista rajoitustoimista eniten huomiota on herättänyt laki ”ulkovaltojen agenteista”. Show-bisnessissä, josta minä kirjoitan, laki ulkovaltojen agenteista ei käytännössä ole näkynyt mitenkään, vaikka sitä ensin pelättiin.

Noin vuosi sitten haastattelin maamme johtavaa satiirikkoo ja muusikkoa **Vasja Oblomovia** asiasta ja kysyin häneltä, uhkaako tämä laki myös muusikkoja. Lain mekanismi kun on hyvin yksinkertainen: käyt ulkomaan kiertueella, esiintyt ja saat siitä palkkaa, jonka jälkeen palaat kotiin ja annat medialle haastattelun, jossa sivuutat poliittisia teemoja ja siinä kaikki – olet ulkovaltojen agentti.

Sellainen pelko oli ja on yhä edelleen on olemassa. Mutta, ensinnäkin, kuten Oblomov sanoi, suurin osa muusikoista Venäjällä pidättäytyy tietoisesti ilmaismasta julkisesti kriittistä mielipidettään siihen, mitä maassamme tapahtuu. Ja toiseksi, on olemassa eräs toinen, paljon tehokkaampi keino painostaa artisteja. Se on taloudellinen. Muusikot ovat mielipiteistään hiljaa ennen kaikkea siksi, että pelkäävät menettävänsä keikkoja, joita nyt on pandemian takia muutenkin ollut todella vähän. Jopa tunnettujen muusikoiden, jotka ennen keikkailivat 10–15 kertaa kuukaudessa, lompakat ammottavat nyt tyhjyyttään, ja he iloitsevat jokaisesta konsertista. Pelon ilmapääri muusikoiden keskuudessa liittyy nimenomaan tähän, ei niinkään mahdolliseen poliittiseen painostukseen tai ulkovaltojen agentin leiman uhkaan.

Tämä kaikki alkoi jo kauan sitten, vuonna 2014. Tuolloin **Andrei Makarevitsin**, joka on yksi tunnetuimmista ja arvostetuimmista muusikoistamme, koko keikkakiertue peruttiin koska hän oli osoittanut tukensa Ukrainalle Venäjän ja Ukrainan välisen konfliktin aikana. Makarevitsin tapaus oli silloin vielä yksittäinen. Tuolloin konserttien peruminen poliittisista syistä ei ollut vielä jokapäiväistä käytäntöä.

Kokonainen peruutusten aalto kulki maan yli vuonna 2018. Ei ole varmuutta siitä, mihin se tarkkaan ottaen liittyi. Voimme vain arvailla. Moni on sitä mieltä, että se liittyi kahteen terrori-iskuun, jotka

tapahtuivat syksyllä 2018. **Mihail Žlobitskii** 17-vuotias anarkisti räjäytti itse tehdyn pommin astuessaan sisään paikalliseen FSB:n toimitilaan. Krimillä, Kertšin kaupungissa 18-vuotias **Vladislav Rosljakov** avasi tulen ja ampui useita uhreja polyteknisessä ammattioppilaitoksessa. Venäjä pitää tapausta kouluammuntana, Ukraina puolestaan terrori-iskuna.

KREML UUSI NUORISOPOLIITIIKKA

Syksyn tapahtumien jälkeen valtaapitävät Venäjällä päättivät ryhtyä ”nuorisopoliitiikan” kimppuun ja tekivät sen tyyppiseen tapaansa erilaisten kieltojen kautta. Kymmenien venäläisten bändien konsertit kiellettiin ja peruttiin. Heidän joukossaan oli sellaisia tunnettuja artisteja, kuten Noiz MC, Pornofilmi, IC3PEAK, Jorsh, Monetotška, Eldžei ja muita. Kyseisillä artisteilla on hyvin vähän yhteistä. Musiikkityylit ovat erilaisia – rock, punk, hip-hop. Osa heistä on vakiintuneita opposition tukijoita ja valtiovallan vastustajia. Osa taas täysin epäpoliittisia.

Kieltoistalle joutuneiden artistien joukossa oli myös valtaapitäville lojaaleja muusikoita kuten esimerkiksi Haski. Minun mielestäni heitä yhdisti ainoastaan se, että heillä on suuri vaikutus nuorisoon ja he toimivat valtiovallan ja sen omien musiikkituottajien kontrollin ulottumattomissa. Suurin osa heistä on muusikoita, jotka ovat tulleet tunnetuiksi internetin avulla, ilman valtion televisiokanavien ja suurten viihdealan yritysten apua.

Keikkojen peruuttamisen syitä ja toteutustapoja oli erilaisia. Yksiä syytettiin siivottomasta kielenkäytöstä ja toisia huumausainepropagandasta. Yksi hyvin abstrakti syytös kuului, että bändillä on ”huono vaikutus nuorisoon”, ilman sen tarkempaa täsmennystä. Hyvin harvoin kuultiin sellaisia poliittisia syitä, kuten valtiovallan halveksunta. Mutta sellaisiakin esimerkkejä löytyi.

Toteutustavat olivat myös erilaisia: konsertin kieltäminen paikallishallinnon toimesta, polisirsatsia, FSB:ltä tuleva kielto tai yhteisöjen, useimmiten uskonnollisten ja vanhempainyhdistysten puolelta tuleva vaade konsertin kieltämisestä. Tietojeni mukaan kuitenkin lähes aina aloite näille vaatimuksille tuli valtion

turvallisuusviranomaisen taholta. Sitä paitsi usein peruutusta vaativat sellaiset organisaatiot, joiden olemassaolosta kukaan ei ollut ennen kuullutkaan.

Joskus nämä metodit ovat hyvin julmia ja voivat jopa yltyä väkivaltaisiksi. Ja retoriikka on myös julmaa: ”Konsertti on peruttu, ymmärsitkö?”. Joskus kaikki tapahtuu rauhallisemmin: keikkapaikan eteen saapuu tarkastajia kaikista mahdollisista tahoilta, kuten palolaitokselta,

kaupunginosan hallinnosta, terveysvalvonnasta jne. He eivät edes astu klubille sisään, vaan ilmoittavat managerille: ”Kyläähän te nyt ymmärrätte, että me voimme nyt löytää klubitiloista minkä tahansa rikkomuksen...”. Hän kyllä ymmärtää.

Kaikki ymmärtävät, että jos valtaapitävät haluavat perua konsertin, se perutaan. Olen kokenut sen omista nahoistani, kun järjestin festivaalia sorrettujen valkovenäläisten tueksi. Kaikki alkoi siitä, että kaikki klubit ja keikkapaikat, joihin otin yhteyttä, vastasivat kieltävästi. Monet sanoivat, että pelkäävät. Moni kertoi, että ennen minun soittoani he olivat jo saaneet toisen puhelun, jossa varoitettiin olemasta tekemisissä kanssani. Jopa ne keikkapromootorit, jotka ensin suostuivat, soittivat minulle myöhemmin perään ja pahoittelivat, että heidän on kuitenkin kieltäydyttävä.

Sen jälkeen alkoi mustamaalaus lehdistössä ja televisiossa. Meitä kutsuttiin fasisteiksi, opposition edustajiksi, radikaaleiksi ja ekstrimisteiksi, vaikka kyseessä oli ainoastaan solidaarisuuden osoitus ja avun keräys valkovenäläisille sorron uhreille.

Kun lopulta päätimme järjestää festivaalin online-tapahtumana, järjestäjäkolegalleni soitettiin uhkailupuhelu. Hänelle sanottiin, että valtion tiedustelu tietää jokaisen askelemme ja mitä ikinä aiomme tehdä, meidät kyllä löydetään ja tietokoneistamme vedetään johdot irti seinästä tai katkaistaan sähköt niin, että minkäänlaista festivaalia ei tule olemaan. Lopulta me järjestimme festivaalin oppositionmielisen, internetissä toimivan televisiokanava ”Doždin” (joka ei tuolloin vielä ollut ulkovaltojen agentti) lähetyksessä.

TUKI NAVALNYILLE OLI VIIMEINEN PISARA

Sen jälkeen tilanne on mennyt selvästi huonompaan suuntaan. Voi jopa sanoa tarkalleen, milloin tilanteen huononeminen tapahtui. Se tapahtui talvella 2020–2021, heti sen jälkeen, kun moni ilmaisi tukensa oppositionpoliitikko Aleksei Navalnyin puolesta. Kulttuuriväki julkaisi Youtubessa sarjan vetoomuksia, joissa vaativat Navalnyin vapauttamista vankilasta. Heidän joukossaan oli paljon muusikoita, noin 20 henkeä.

Videovetoimuksissa ei ollut minikäänlaisia kehotuksia toimintaan, mutta, ottaen huomioon venäläisten lakien joustavuuden ja tuomioistuinten mieltämykset, kuka tahansa heistä voidaan nyt kutsua oikeuden eteen, syynä kiihottaminen luvattomiin suurmielenosoituksiin.

Viime talvea seurasi monet kiinniotot ja tuomiot, mutta ne eivät koskeneet ketään niistä muusikoista, jotka osoittivat noilla videoilla tukensa **Aleksei Navalnille**. Ongelmat heillä alkoivat myöhemmin ja ne tapahtuivat hieman eri syistä. Jo keväällä Nogu Svelo! -yhtyeen keulahahmo **Maksim Pokrovskii** törmäsi keikkojen peruuntumiseen: ensin yksittäisten konserttien ja sitten lopulta koko kiertueen. Hän liittyy tapahtuneen kyseiseen

Youtubessa julkaistuun videovetoomukseen ja sosiaalisen median postauksiin Navalnyin puolesta. Rahallinen menetys kiertueen peruuntumisesta oli yhteensä noin sadan tuhannen dollarin luokkaa.

Samankaltaisiin ongelmiin törmäsivät muutkin esiintyjät, kuten Noiz MC, Pornofilmi, Tarakani!, Aloe Vera ja muut, jotka olivat osoittaneet julkisesti tukensa Navalnyin puolesta. Hiljattain näin kävi myös satiirikko-muusikko Vasja Oblomoville. Hänen keikkansa peruttiin Pietarissa kahdesti peräkkäin. Ensimmäisen keikkapaikan omistajalle soitettiin pelottelupuhelu. Tapahtuma siirrettiin muualle ja kun keikka oli jo alkanut, paikalle ryntäsi yhtäkkiä poliisi ja keskeytti keikan. Syynä oli koronarajoitukset, vaikka kaikkia senhetkisiä rajoituksia noudatettiin kyseisellä paikalla tarkasti: katsojilla oli maskit ja he noudattivat turvatekijöitä. Se ei kuitenkaan pysäyttänyt poliisia ja konsertti keskeytettiin, vedoten kaupunginjohtajan ukaasiin. Myöhemmin kaikki muutkin Oblomovin syksylle ja talvelle suunnitellut konsertit peruttiin.

Hygieniamääräyksiä ja koronarajoituksia täytyy tietysti noudattaa, siitä kaikki ovat samaa mieltä. Mutta jostain syystä koronan leviämisen vastainen lainsäädäntö toimii (liioitelluin ylilyönnein) vain riippumattomien artistien kohdalla, mutta ei silloin, kun kyseessä ovat viralliset tapahtumat tai valtiovallalle lojaalit artistit. Moskovian kaupungin johdon ja Kremlin organisaatioiden järjestämiä konsertteja kukaan ei peruuta tai kiellä, vaikka niissä rikotaan lähestulkoon aina koronarajoituksia.

MUUSIKOT VAIKENEVAT, KOSKA VAIHTOEHTOA EI OLE

Kaikella tällä on suora vaikutus tilanteen esittämiseen mediassa. Minä ja kollegani törmäämme jatkuvasti siihen, että muusikot kieltäytyvät antamasta haastatteluja ja kommentteja lehteen. Epävirallisessa keskustelussa, silloin, kun puhetta ei nautuhoiteta, he selittävät pelkäävänsä. On totta, että ketään heistä ei uhkaa suora vankeilu, mutta mikä tahansa julkinen ulostulo voi aiheuttaa sanktioita – keikkojen peruuntumisia ja kieltöjä, kappaleiden joutumista ekstremistiseksi luetujen tekstien listalle, musiikkivideoiden blokkauksia ja niin edelleen.

Kaiken kukkuraksi tilanne maassa on sellainen, että muusikko voi joutua työttömäksi myös ilman suoraa määrystä ylhäältäpäin. Millainen tahansa tyytymättömyys valtaapitävien ja turvallisuusjoukkojen suunnalta, mikä tahansa huolimaton sanominen mediasa voi johtaa siihen, että artistia ei enää kutsuta keikoille. Kukaan ei halua riskeerata omaa työpaikkaansa. Ei tarvita enää edes kieltöjä, vaan riittää, että töitä ei tarjota. Muusikkooa ei kutsuta kaupungin tilaisuuksiin, uuden vuoden juhliin tai valtaapitäville lojaalien varakkaiden bisnesmiesten (muunlaisia rikkaita bisnesmiehiä ei käytännössä ole jäljellä) yksityiskeikoille.

Noize MC. Kuva: Gavriil Grigorov / TASS

Eikä Venäjälle valitettavasti ole näiden kolmenkymmenen vuoden aikana syntynyt riippumatonta show-bisnestä, joka olisi kykeneväinen ruokkimaan muusikot. Ymmärtäen kaiken tämän, moni valitsee ennemmin hiljaa olemisen, sillä muuten he joutuvat taloudelliseen tyhjiöön.

Tämä pelko on lisääntynyt entisestään sen jälkeen, kun muutamia rap-artisteja kohtaan aloitettiin tarkastukset huumausainepropagandasta kappaleiden sanoituksissa. Nämä tarkastukset on tehty selvästi poliittisin motiivein. Tämä aiheutti muusikoiden keskuudessa kokonaisen maastamuutto-aallon, kun moni muutti pois Venäjältä. Tosiasiassa luulen, että olemme vasta sellaisen aallon alla ja poismuutto tulee kiihtymään entisestään.

Pelon ilmapiiri, joka on vallannut musiikkialaa, vaikuttaa myös toimittajiin. Minä en pelkää omasta puolestani, vaan pelkään niiden puolesta, joista kirjoitan. Haastattelut, arviot, artikkelit – ne kaikki

tuovat muusikolle huomiota. Ennen siihen pyrittiin ja sille rakennettiin pr-kampanjoita. Nykyään se on vaarallista. On vaarallista erottua, sillä voit joutua iskun kohteeksi. Tai kuten minun, toimittajan tapauksessa, voit asettaa jutullasi artistin iskun kohteeksi. Yhteys on hyvin suora: kirjoitat jostakin henkilöstä ja seuraavana päivänä häneltä kielletään jotain ja hänen luokseen tehdään tarkastus. On tietysti mahdollista olla kirjoittamatta päivänpolttavista aiheista, olla kirjoittamatta siitä, mitä maassamme tapahtuu ja sen sijaan käydä teksteissään läpi vaan kappaleen sovituksen nyansseja, biittejä, lavashowta ja niin edelleen. Mutta se on valheellista. Todellinen journalismi ei ole sellaista. Tämän ymmärtävät kaikki – ne, jotka kirjoittavat kuin nekin, jotka lukevat.

Jan Šenkman, *Novaja Gazeta*n kulttuuritoimittaja

Konsertin perumistekniikan alkeet.

1. Saniteettitekniikka. Tämä on ikaikainen tapa, jota käytettiin jo perestroikan aikaan. Kerrottiin esimerkiksi, että tilassa, jossa konsertin piti tapahtua, on juuri käynyt vesivahinko. Putki on vuotanut, eikä konserttia voida järjestää. Tällä kikalla peruttiin aikoinaan mm. satiirikko **Viktor Šenderovitšin** esiintymiset, mutta sitä käytetään myös muusikkoja vastaan.

2. Puhelintekniikka. Kaupunginhallinnosta tai FSB:stä soitetaan konsertin järjestäjille tai keikkapaikan omistajalle ja sanotaan "Tämä artisti on huono ja olisi parempi, jos hän ei keikkailisi täällä. Artisti itse palaa keikan jälkeen sinne Moskovaansa, mutta teidän täytyisi vielä jatkaa elämäänne täällä". Ja kaikki ymmärtävät, että hallinnolla on miljoona tapaa pilata paikallisen klubin tai keikkapromoottorin elämä. Puhelintekniikka toimii moitteettomasti, koska ihmiset pelkäävät. On hyvin harvinaista, että keikkapaikat vastustelevalt tällaisen painostuksen edessä, sillä silloin heidän elämänsä todella pilataan ja uhkana on koko paikan sulkeminen minkä tahansa tekosyn nojalla.

3. Terrorismin uhkaan liittyvä tekniikka. Juuri konserttia ennen tulee nimetön puhelu, jossa soittaja uhkaa asentaneensa keikkapaikalle pommin. Paikalle saapuu poliisin erityisjoukot, mellakkapoliisi luotiliiveissään ja koirineen ja he tyhjentävät tilan. Konsertti tietysti joudutaan perumaan. Mutta koskaan ei ole vielä käynyt niin, että tällaisissa tilanteissa olisi paikalta todella löydetty pommi.

Viktoria Lomasko
SE TOINEN VENÄJÄ – Dokumenttisarjakuvaa Kremlin varjoista
Kirjassa pääosassa ovat erilaisina sarjakuvina toteutetut tarinat itänaapurimme toisenlaisesta arjesta, joka jää suurvalta-politiikan varjoon.

Roman Sentšin
PATO
Tositapahtumiin perustuva romaani on traaginen ja hirtteishuumorinen tarina tekojärven alle jäävien kylien ihmisistä Siperiassa.

Sanna Hukkanen & Anna Voronkova (toim.)
FUGRICS – SARJAKUVIA SUOMALAIS-UGRILAISESTA MAAILMASTA
Kokoelma suomalais-ugrilaisten vähemmistökielten puhujien sarjakuvia Venäjältä, Suomesta, Norjasta ja Virossa. Sarjakuvista rakentuu kuva pienten kieliryhmien historiasta, perinteistä ja nykypäivästä.

BUBBLE: VENÄLÄISTÄ NYKYSARJAKUVAA
Millaista on venäläinen kaupallinen sarjakuva? Millainen on venäläinen supersankari? Millaisia tekijöitä taustalta löytyy? Julkaisuun on valittu neljä otetta Bubble-kustantamon sarjakuvista sankareineen.

Kysy lähimmästä kirjakaupasta tai tilaa:
www.rauhanpuolustajat.org/kauppa

ROSEBUD

UMPIHANKI

PIENILLÄ MEDIOILLA ON OMA TÄRKEÄ ROOLI

Kun puhumme Venäjän vapaasta ja rohkeasta mediasta, ajattelemme usein vain Moskovan tai Pietarin lehdistöä. Kuitenkin myös moni paikallinen pienmedia tekee tärkeää työtä. Anna Voronkova nostaa esiin kaksi hyvin erilaista esimerkkiä pienistä, mutta pippurisista medioista Venäjän alkuperäiskansojen ongelmien tiimoilta.

PROSEVEROURALSK.RU

Olin syyskuussa 2021 Uralin itäpuolella sijaitsevan Ivdelin kaupungin koulussa vapaaehtoisena opettajana. Tehtäväni oli mansin kielen edistämisen lisäksi opettaa koulussa englantia ja sijaistaa shakkikerhon opettajaa. Koulussa, tai oikeammin sanottuna sisäoppilaitoksessa, opiskelee venäläisten lasten lisäksi kahdeksan mansilasta, jotka suurista etäisyyksistä johtuen myös asuvat koulussa koko opiskeluvuoden ajan. Mansit ovat suomalais-ugrilainen kansa, joilla on Venäjän lainsäädännössä vähälukuisen alkuperäiskansan asema. Kyseisessä sisäoppilaitoksessa opiskelevat mansilaiset ovat Ivdelin manseja. Ivdelin manseilla on oma murteensa, joka eroaa muualla asuvien manseiden murteesta. Tuolla murretta puhuu nykyään alle 100 henkilöä.

Minua järkytti erityisesti mansilasten huonot olosuhteet koulussa – se, miten huonosti opettajat kohtelevat lapsia ja heidän vanhempiaan, miten huonoa kouluruoan laatu on ja että hanasta ei aina tule vettä, jolla lapset voisivat edes pestä kätensä. Otin yhteyttä paikallishallintoon ja pyysin heitä tarkistamaan koulun olosuhteet. Viranomaiset suhtautuivat asiaan penseästi: kukaan muu ollut aikaisemmin valittanut, ennen kuin paikalle saapui Moskovasta ulkopuolinen opettaja. Minua ja muutamaa aktiivista mansiäitiä kohtaan alkoi kova painostus viranomaisten puolelta.

Julkaisin Facebookissa järkytykseni mansilasten kurjista olosuhteista sisäoppilaitoksessa. Jopa isot valtakunnalliset riippumattomat mediat *Novaja Gazeta* ja Kommersant kirjoittivat aiheesta, mutta myös paikallislehti *ProSeverouralsk.ru* ja sen toimittaja **Alla Broslavskaja** kiinnostui aiheesta ja seuraa tilanteen edistymistä edelleen. Lehti oli ainoa media, joka tuli paikan päälle tutustumaan sisäoppilaitoksen tilanteeseen.

ProSeverouralsk.ru on internet-media ja printtilehti. Se on osa kustannusyhtiö VK Mediaa, joka julkaisee neljää lehteä Sverdlovskin alueella Uralvuorten tuntumassa.

ProSeverouralsk.ru toimii mainosrahoitteisesti. Lehdellä on neljä työntekijää: kaksi toimittajaa, yksi mainosammattilainen ja yksi lähetti. Lehden painos on 5 000–6 000 kp ja jakelu kattaa maantieteellisesti todella laajan alueen. Paikallishallinto pyrkii rajoittamaan lehden toimintaa eväämällä siltä muun muassa pääsyn omiin tilaisuuksiinsa. Mutta Broslavskajan mukaan he eivät pelkää ketään.

Lehti on kärsinyt koronapandemiasta. Paikallisia yrityksiä on ajautunut konkurssiin tai niillä ei ole varaa ostaa mainostilaa. Tämä vaikuttaa paljon pääosin mainosvaroilla toimivan lehden toimeentuloon. Lehti saa avustusta liittovaltion lehdistöosastolta erillisiiin journalistisiin projekteihin, kuten paikallisia luontonahtävyyksiä käsittelevään osioon sisäisen turismin edistämiseksi, sekä vammaisten ihmisten oikeuksia käsittelevään projektiin.

Broslavskaja kertoo, että lehden artikkelit paikallisista ongelmista toimivat usein nopeammin kuin valitukset syyttäjänvirastoon, poliisille tai paikallishallintoon. Ihmisten on helpompi ottaa yhteyttä lehden toimitukseen kuin yrittää saada asiaansa läpi virastoissa. Paikallinen media toimii viestin viejänä yksityisten ihmisten ja viranomaiskoneiston välillä. Lehden voimistamana yksinäinen huuto pääsee paremmin perille, ja ongelmiin reagoidaan nopeammin. Se on yksi syy, miksi tarvitsemme vapaata mediaa, kun muut instituutiot eivät toimi.

Broslavskaja toivoo että lehti saisi enemmän näkyvyyttä Venäjän mediamarkkinoilla. Lehti on Venäjän tieteellisten toimittajien ja kustantajien yhdistyksen jäsen, joka edustaa ja suojelee jäsenten oikeuksia ja ammatillisia etuja myös kansainvälisellä tasolla. Yhdistys järjestää myös tutkivaan journalismiin liittyviä koulutuksia toimittajille muissa medioissa, kuten *Novaja Gazetassa*, Meduzassa ja Fontankassa. Broslavskaja toivoisi lisää kansainvälisiä ja kansallisia koulutuksia ja toimittajia yhdistäviä tapahtumia.

INDIGENOUS RUSSIA -SIVUSTO - VENÄJÄN ALKUPERÄISKANSOJEN ÄÄNI

Poliittisena pakolaisena Norjassa elävän historioitsija ja aktivisti **Dmitry Berežkovin** nettimedia Indigenous Russia (indigenous-russia.com) on nostanut esiin Venäjän pohjoisen, Siperian ja Kaukoidän alkuperäiskansoja koskevia uutisia ja taistelua oikeuksien puolesta. Berežkov aloitti blokkarina, mutta pian blogi muuttui nettisivuksi ja syntyi Indigenous Russia -media. Berežkov pitää tärkeänä, että tieto alkuperäiskansojen taistelusta oikeuksien puolesta dokumentoidaan ja arkistoidaan. Mietinnässä on ollut myös, miten saada enemmän lukijoita, esimerkiksi whatsappilla tai videoblogin ja Youtube-kanavan avulla – ne tavoittavat enemmän tavallisia ihmisiä kaukaisissakin kylissä.

Berežkov on kansallisuudeltaan itelmeen. Itelmeenit ovat Kamtsatkan niemimaalla elävä alkuperäiskans.

Berežkov työskentelee lastenhoitajana ja kustantaa palkastaan nettisivuun ylläpitoon liittyvät kustannukset. Suurin osa artikkeleista on alkuperäiskansojen edustajien itsensä kirjoittamia. Sivun pääkieli on venäjä, mutta tärkeimmät artikkelit julkaistaan myös englanniksi. Kirjoittajille ei myöskään makseta palkkioita.

Berežkovin mukaan Venäjän alkuperäiskansojen todellinen ääni ei kuulu Venäjällä eikä kansainvälisestikään. ”Valtio ja yritysmaailma investoi paljon rahaa propagandaan, jolla yritetään vakuuttaa, että alkuperäiskansoilla menee Venäjällä erinomaisesti”. Kun kansainvälisissä konferensseissa muiden maiden alkuperäiskansojen edustajat kertovat ongelmistaan valtion ja yritysmaailman kanssa, Venäjän valtion lähettämiä edustajia kiinnostavat vain urheilutapahtumien saavutukset ja alkuperäiskansojen festivaalit ja juhllaisuudet. Arktisen Neuvoston jäsenenä Venäjä pyrkii näyttämään maailmalle PR-ammattilaisten avustuksella, että alkuperäiskansat elävät hyvin.

Berežkovin mukaan jonkun pitää puhua ongelmistakin. On kerrottava myös niistä tapauksista kun alkuperäiskansojen oikeuksia rikotaan tai paikallisia aktivisteja vainotaan, kuten esimerkiksi saamelaisaktivisti **Andrei Danilovin** tapauksessa, josta Indigenous Russia kirjoitti. Ainoat mediat, jotka joskus käsittelevät näitä teemoja, ovat *Novaja Gazeta* ja Radio Svoboda. Silloin tällöin ilmestyy joitakin uutisia pienissä paikallisissa tiedotusvälineissä.

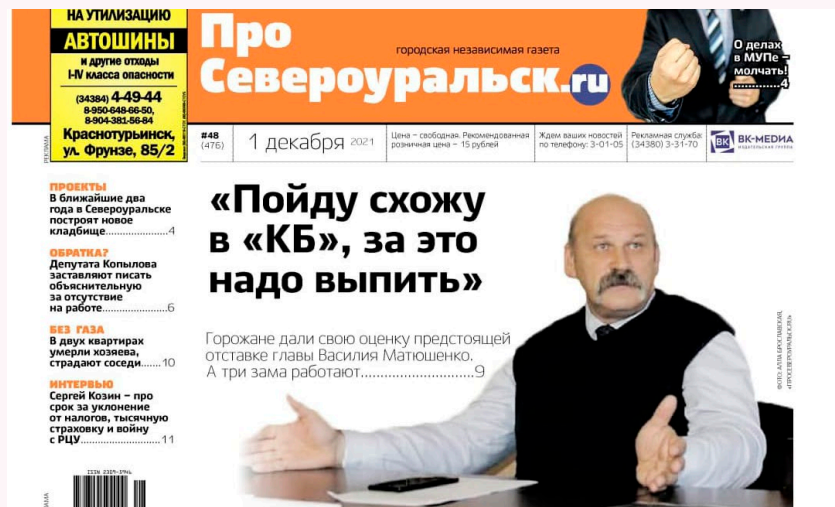
Indigenous Russia -median uutisia seuraavat myös kansainväliset järjestöt ja tutkijat, jotka ovat kiinnostuneita Venäjän alkuperäiskansojen tilasta. Berežkov haaveilee, että hänellä olisi enemmän resursseja kääntää artikkeleita englanniksi. Hänen mukaansa länsimaissa alkuperäiskansojen taistelun vaiheista ollaan kiinnostuneempia, kuin Venäjällä.

”Meitä kritisoidaan, että emme kirjoita positiivisista uutisista alkuperäiskansojen elämästä, mutta siitä kirjoittaa koko Venäjän valtion ja yritysmaailman koneisto! Meidän rooli on kertoa, mitä pinnan alla todella tapahtuu.”

Berežkov tietää, että heidän toimintaa seurataan viranomaisten taholta, mutta Indigenous Russia ei ole vielä joutunut ulkovaltojen media-agenttien listalle pienen näkyvyytensä vuoksi. Hän ymmärtää, että Indigenous Russia ei voi kasvaa suureksi mediaksi, ja hyvä niin. Tärkeintä on että se on olemassa, ja että se toimii matalan kynnyksen tiedon välittäjänä kaikille niille tavallisille alkuperäiskansojen edustajille. Kuuntelee ja antaa näille tilaisuuden puhua, ja että he kuulevat kokemuksia toisten alkuperäiskansojen edustajien kokemuksista. Näin he voisivat oppia toisiltaan taistelussa omien oikeuksien puolesta.

Berežkov pelkää Venäjällä asuvien alkuperäiskansa-aktivistien turvallisuuden puolesta. Venäjällä on jo Neuvostoliiton ajoista kokemus siitä, miten etnisesti erilaiset kansalaiset tulkitaan separatistiksi. Esimerkiksi Venäjän turvallisuussuhteeri **Nikolai Patrušev** on viittannut ääriliikkeiden uhan tulevan Internetistä, jossa valtioista riippumattomat ulkomaiset organisaatiot levittävät länsimaaisia liberaaleja arvoja ja separatistisia mielialoja, sekä valheellista tietoa muun muassa siitä, että alkuperäiskansojen oikeuksia muka loukataan.

Valtio kokee uhkana sen, että alkuperäiskansat vaativat tulla kuulluiksi, kun isot kaasu- ja öljyfirmat saastuttavat näiden asuinseutuja, viemällä metsästäjiltä ja kalastajilta heidän viimeisetkin ruoka ja tulonlähteensä.

Anna Voronkova, Moskovassa asuva suomen kielen kääntäjä, joka on työskennellyt myös suomalais-ugrilaisen vähemmistökielten parissa.